

> Retouradres Postbus 20901 2500 EX Den Haag

De voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

**Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat**

Rijnstraat 8
2515 XP Den Haag
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

T 070-456 0000
F 070-456 1111

Ons kenmerk

IENM/BSK-2017/209048

Bijlage(n)

1

Datum 1 december 2017
Betreft Advies Gezondheidsraad mobiele telefonie

Geachte voorzitter,

De Gezondheidsraad heeft zijn derde advies en eindconclusies uitgebracht in de serie adviezen over de lange termijn gezondheidseffecten van het gebruik van mobiele telefoons. Met deze brief wil ik u informeren over de essentie van dit advies en u daar, mede namens de staatssecretaris van Economische Zaken en Klimaat, mijn reactie op geven. De eerste twee adviezen hadden betrekking op respectievelijk epidemiologische en dierexperimentele gegevens en zijn op 19 augustus 2013¹, respectievelijk 16 oktober 2014² aan uw Kamer aangeboden. Het derde advies bevat een actualisatie van de eerste twee adviezen en de eindconclusies op basis van alle beschreven onderzoeken.

Advies Gezondheidsraad

De Gezondheidsraad heeft een systematische analyse uitgevoerd van de epidemiologische en dierexperimentele gegevens waarbij nadrukkelijk de kwaliteit van de verschillende onderzoeken in aanmerking is genomen. De Gezondheidsraad komt tot de volgende eindconclusie: "Er is geen bewezen verband tussen langdurig en frequent gebruik van een mobiele telefoon en een verhoogd risico op tumoren in de hersenen of het hoofd-halsgebied. Een verband kan echter ook niet worden uitgesloten, maar is naar het oordeel van de raad onwaarschijnlijk."

Hoewel de raad geen aanleiding ziet voor maatregelen om de blootstelling te verminderen, adviseert de raad wel om de blootstelling zo laag te houden als redelijkerwijs mogelijk is. Het is bijvoorbeeld onnodig dat apparatuur met een groter vermogen of gedurende een langere tijdsperiode uitzendt dan noodzakelijk is om een goede verbinding te hebben. Het zoveel mogelijk voorkomen van onnodige blootstelling past in de aanbevelingen van de raad uit het advies "Voorzorg met rede".

De raad vindt het verder belangrijk dat de lopende cohortonderzoeken, waarin de gezondheidseffecten van het gebruik van mobiele telefoons op de lange termijn worden onderzocht, door blijven gaan. Hierdoor zullen meer gegevens worden

---

¹ Kamerstuk 27 561, nr. 41

² Kamerstuk 27 561, nr. 42

verzameld, waardoor met meer zekerheid conclusies getrokken kunnen worden. Het is daarbij van belang dat in lopende en toekomstige onderzoeken de blootstelling van de bevolking aan radiofrequente velden nauwkeuriger en objectiever wordt bepaald. Dit is des te meer van belang omdat de blootstelling aan radiofrequente velden voortdurend verandert door veranderingen in het gebruik en de ontwikkeling van nieuwe telecommunicatiemiddelen.

**Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat**

Ons kenmerk
IENM/BSK-2017/209048

De Gezondheidsraad zal de wetenschappelijke ontwikkelingen blijven volgen en daar zo nodig over rapporteren. Het volledige advies is te vinden op de site van de Gezondheidsraad³.

Reactie op het advies

Ik heb met belangstelling kennisgenomen van dit advies van de Gezondheidsraad. Het huidige Rijksbeleid bevat geen maatregelen om het gebruik van mobiele telefoons te beperken, en ook niet om de bevolking te waarschuwen voor mogelijke gezondheidseffecten van het gebruik daarvan. Het Rijksbeleid met betrekking tot de gezondheidseffecten van elektromagnetische velden gaat uit van het hanteren van de internationaal aanbevolen limieten voor de blootstelling aan elektromagnetische velden. Daarnaast wordt een onderzoeksprogramma via ZonMW⁴ uitgevoerd en richt het beleid zich op het bevorderen van onafhankelijke informatievoorziening over dit onderwerp.

In vervolg op de reactie op het eerste advies van de Gezondheidsraad in deze reeks heeft de staatssecretaris van Economische Zaken en Klimaat met de telecomsector de mogelijkheden besproken om op vrijwillige basis de blootstelling aan radiofrequente elektromagnetische velden zo laag als redelijkerwijs mogelijk te houden. Dwingende overheidsmaatregelen in die richting liggen niet voor de hand, omdat de waarde van maatregelen om de blootstelling aan radiofrequente elektromagnetische velden te verminderen onduidelijk is. De telecomsector heeft ingebracht dat de bestaande doelstelling van de sector voor het realiseren van goed bereik tegen lage kosten reeds een bijdrage levert aan het realiseren van een zo laag mogelijk energieverbruik van mobiele telecommunicatie. Een laag energieverbruik van apparatuur voor mobiele telecommunicatie hangt samen met een lage blootstelling aan elektromagnetische velden. De Rijksoverheid onderschrijft uit het oogpunt van energiebeleid de doelstelling om onnodig zwaar zendvermogen zoveel mogelijk te vermijden. De Rijksoverheid ziet daarnaast onvoldoende reden om het gebruik van mobiele telefoons te beperken of om daarvoor te waarschuwen uit het oogpunt van gezondheid, omdat een verband tussen gezondheid en het gebruik van mobiele telefoons onwaarschijnlijk is. Dat laat onverlet dat het iedereen vrij staat om onnodige blootstelling aan elektromagnetische velden te verminderen. De Rijksoverheid hecht eraan dat er onafhankelijke en deskundige informatie beschikbaar is over de mogelijkheden om invulling te geven aan wensen van burgers om de blootstelling te beperken. Het Kennisplatform Elektromagnetische Velden biedt op haar website informatie aan over mogelijkheden om de persoonlijke blootstelling te beperken bij het gebruik van een mobiele telefoon.

De Rijksoverheid heeft in 2006 via ZonMW éénmalig een financiële bijdrage beschikbaar gesteld van € 16 mln voor een onderzoeksprogramma naar mogelijke gezondheidseffecten van het gebruik van elektromagnetische velden. De Rijksoverheid beoogde daarmee onderzoek mogelijk te maken naar onzekerheden

³ <http://www.gezondheidsraad.nl/nl/nieuws/geen-hersentumoren-bij-veel-mobiel-bellen>

⁴ ZonMw stimuleert gezondheidsonderzoek en zorginnovatie.

over de gezondheidseffecten van elektromagnetische velden. Het onderzoeksprogramma loopt tot 2019. De resultaten van de tussenevaluatie zijn in 2015 met uw Kamer gedeeld⁵ en bieden vooralsnog geen gewijzigde inzichten in de gezondheidseffecten van elektromagnetische velden. Binnen het onderzoeksprogramma is onder meer een database opgezet die het mogelijk maakt om toekomstig onderzoek naar gezondheidseffecten van het gebruik van mobiele telefoons te baseren op reeds beschikbare objectieve gegevens over het gebruik. De Rijksoverheid erkent dat registratie van de blootstelling aan radiofrequente elektromagnetische velden een bijdrage kan leveren aan onderzoek naar mogelijke gezondheidseffecten van het gebruik van mobiele telefoons in de toekomst. Daarom zal ik, samen met de staatssecretaris van Economische Zaken en Klimaat, de registratie van deze gegevens ook na 2018 laten voortzetten. Daarnaast blijft de Rijksoverheid de internationale wetenschappelijke ontwikkelingen op dit terrein volgen.

**Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat**

Ons kenmerk

IENM/BSK-2017/209048

Hoogachtend,

DE STAATSSECRETARIS VAN INFRASTRUCTUUR EN WATERSTAAT,

S. van Veldhoven - Van der Meer

---

⁵ Kamerstuk 27 561, nr. 44